

VOERENS BLAEDSJE

België - Belgique
PB 3790
12/3795

nr. 57 — januari, februari, maart 2018

Heem en Natuur Voeren

Wachttijd

Half december. Een vroege afspraak in het ziekenhuis te Genk. Ik zit in een bijna lege wachtzaal.

Een koppel schuifelt binnen, hand in hand. Ze vragen aan de balie hulp bij het invullen van een lange vragenlijst.

Als ze gaan zitten kijk ik even vriendelijk naar de vrouw. Meer is niet nodig.

‘Vanmorgen moest ik onze hond nog uitlaten. Wie weet wanneer we terug thuis zijn. Wegens de kou moest hij zijn jasje aan. Hij is al twaalf jaar, onze chihuahua. Slapen doet hij naast ons in zijn eigen bedje. We hebben geen kinderen’ zegt ze. Haar man hult zich in een meegebrachte krant.

Het verhaal deint uit, langzaam. Ik luister en knik. Aan de andere kant van een ver raam zie ik hoe sneeuw de wereld doet vervagen.

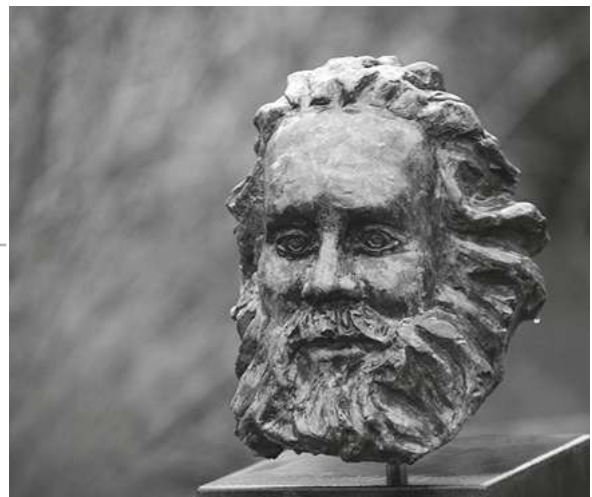
‘Dus hebben we altijd beestjes gehad: kanaries, later een dwergpapegaai en ook altijd een hond. Maar na deze beginnen we er niet meer aan. De gedachte dat hij na ons niet goed terecht komt... Nee, met Kendy stopt het.’

Een paar uur later is de wereld wit en beweren alle media dat het verkeer in het honderd loopt. Een telefoontje later leert me dat in de Maasvallei geen vlokje is gevallen. Traag rijd ik naar huis. Kerstmis komt dichterbij in de verhalen die mensen onverwacht delen.

Rita Plattau

Jean-Paul Caelen maakte dit bronzen beeld van Jaak Nijssen (†2009), een van de stichters van de heemkring die later uitgroeide tot Heem en Natuur Voeren. De Culturele Raad Voeren wilde hem met dit beeld – onthuld op 14 oktober 2017 – eren voor de vele verdiensten die hij voor onze gemeenschap heeft gehad. Het beeld staat op een sokkel in de kleine vijver naast het Veltmanskuis in Sint-Martens-Voeren.

- 458 Wachttijd
- 459 Druk bezochte presentatie van d'r Koeënwoof Everzwijnen
- 460 Gebiedsgerichte plattelandsontwikkeling Plukdag Altenbroek
- 461 Sjöppe, reke en gaffele
- 463 Paddenstoelen en volksgeloof Chiro actief in Altenbroek
- 464 Internationaal slaapmuizencongres bezoekt ook Voeren
- 465 Gezeumers Streekproductenmarkt Werkwinkels

Voor € 15,- ben je een jaar lang lid!

Het Voerens Blaedsje is het kwartaalbericht van **Heem en Natuur Voeren**.

Secretariaat: p/a Ketten 13, 3798 's-Gravenvoeren
secr@heemennatuurvoeren.be

<http://www.heemennatuurvoeren.be>
IBAN: BE10 7353 53203 4004 BIC: KREDBEBB

Samenstelling en eindredactie: Rik Palmans, Sint-Pieterstraat 7, 3792 Sint-Pieters-Voeren, rik@heemennatuurvoeren.be

Aan dit Blaedsje werkten mee: Liselotte Bollen, Jos Buysen, Anne-Mie Casier, Nico Meens, Rik Palmans, Rita Plattau, Jos Tuerlinckx, Elza Vandenabeele.

Afgiftekantoor 3790 Voeren, Erkenningsnummer P 303632

Druk bezochte presentatie van d'r Koeënwoof

Zondag 19 november 2017 presenteerde Heem en Natuur Voeren onder grote belangstelling haar 38ste jaarboek, d'r Koeënwoof. Dat vond plaats in de lagere school van De Plank. We bedanken de schoolleiding dan ook voor de gastvrije ontvangst. Klassikaal gezeten in de schoolbanken luisterden wij geboeid naar ons lid Edy Naelaerts (91 jaar!) uit Deurne. Hij gaf tijdens deze presentatie een uitgebreide toelichting op zijn artikel over de oprichtingsgeschiedenis van deze school.

Daarna bezochten we de quarantainestallen tegenover de school, waar de eerste klassen onderdak vonden, voordat er een nieuwe school gebouwd werd. Ook hier legde Edy Naelaerts, die bij deze stallen opgroeide, precies uit waar die quarantainestallen voor dienden en hoe men daar te werk ging. Zijn vader, die bewaker was van die stallen, richtte in 1937 samen met anderen de Sint-Jozefschool van de Plank op.

Jos Buysen

Everzwijnen

Everzwijnen haalden de afgelopen maanden geregeld het nieuws. In de nacht van 8 op 9 november reed een vrachtwagen op de E314-autoweg een groep van 13 dieren dood in de buurt van Genk. Burgemeester Jan Dalemans van Hechtel-Eksel kreeg via de 'sociale riolen' een hoop scheldproza over zich heen nadat hij toestemming had gegeven voor een drijfjacht in zijn gemeente (waarbij zestig dieren werden gedood).

In Voeren betekenen everzwijnen al langer een schadepost voor de landbouwers. 's Zomers richten ze vooral in maïsakkers schade aan; 's winters woelen ze weilanden om.

Ook in het natuurreservaat van Altenbroek kun je op diverse plekken de wroetsporen van everzwijnen zien. Natuurpunt stelt zich erg terughoudend op tegenover het bejagen van de dieren in natuurgebieden. Heel veel leden van de vereniging wijzen jacht principieel af. Het hoofdbestuur is op Vlaams niveau in gesprek gegaan met jagers, landbouwers en overheid om te bekijken welke maatregelen nodig zijn om schade te voorkomen of te beperken. Natuurpunt ziet het simpelweg openstellen van reservaten voor de jacht niet als oplossing. Het zou er immers wel eens toe kunnen leiden dat de dieren het reservaat verlaten en zich juist gaan verplaatsen naar plekken waar ze echt schade aanrichten.

Dat kwam ook ter sprake op een info-avond – met enkele jagers die ervaring hebben met de jacht op everzwijnen – die de lokale Boerenbondafdeling in Sint-Martens-Voeren organiseerde op 30 november 2017. Everzwijnen verplaatsen zich namelijk in kleine groepen, onder leiding van een dominante zeug. Als je dat dier afschiet, verdwijnt de sociale structuur van de groep en kunnen ze in alle richtingen uitzwermen. De sprekers vonden het belangrijk dat bij schade in akkers of weilanden een jager zo snel mogelijk op die plaats enkele dieren kan schieten. Zij zien dat als de beste oplossing om gewasschade tegen te gaan. Maar enkele keren per jaar een drukjacht organiseren vonden ze toch ook noodzakelijk om de populatiegrootte in een gebied te beperken.

Buiten de natuurreservaten wordt steeds intensiever gejaagd op everzwijnen. In 2017 stond op 30 november voor Voeren de teller al op 116 dieren, net iets hoger dan het jaar voordien.

In de marge van de bijeenkomst van 30 november kwam ook ter sprake dat in de Voerstreek **dassen** voor steeds meer landbouwschade, vooral in maïsakkers, zouden zorgen. Enkele boeren stelden zelfs dat die groter is dan wat de everzwijnen aanrichten. In 2017 waren er eind november overigens al 46 dassen gemeld als verkeersslachtoffer.

Rik Palmans

Gebiedsgerichte plattelandsbescherming

Het INBO, VLM, ILVO en VITO hebben een eerste reeks van vijf rapporten* gepubliceerd in een langlopend onderzoek met als doel het bedreigde unieke Voerense landschap te vrijwaren voor de toekomst. Voor wie het zich nog zou herinneren: in het Voerens Blaedsje 46 (van april 2015) werd de start van dit onderzoek gemeld.

De opstellers van de rapporten zeggen het zo: 'Voeren is bekend voor zijn aantrekkelijke landschap en trekt het hele jaar door bezoekers. Naar Vlaamse normen herbergt Voeren een hoge biodiversiteit. Het typische landschap dat Voeren zo uniek maakt, is echter bedreigd. Dat komt in de eerste plaats omdat de traditionele melkveehouderij, die het landschap heeft gevormd, gebruikt en beheerd, onder druk staat. De gemiddelde Voerense landbouwer is 55 jaar, en voor jonge landbouwers is een bedrijfsvername een riskante onderneming. Dat betekent dat er in de komende tien jaar heel wat bedrijfs- en landschapsveranderingen te verwachten zijn. Percelen van stoppende landbouwers worden namelijk vaak omgezet naar akkers of paardenweiden. Deze landschapsveranderingen zullen gevolgen hebben voor toerisme, leefkwaliteit, biodiversiteit en erosie- en overstromingsrisico.

Om het tij te keren hebben de gemeente Voeren, het Regionaal Landschap Haspengouw & Voeren, bovenlokale administraties, en verschillende lokale spelers de handen in elkaar geslagen en een overlegorgaan opgericht (de 'Projectgroep Voeren'). In het kader van het VLM Plattelandsonderzoek hebben INBO, ILVO en VITO Voeren als casus gekozen omdat het een typische plattelandsgemeente is en omdat er een actieve intersectoriële overlegstructuur aanwezig is. In de tweede fase van het project zullen geïntegreerde oplossingsstrategieën worden voorgesteld.'

Plukdag Altenbroek

Op zondag 1 oktober kwamen meer dan 40 bezoekers appels plukken in de boomgaard van Natuurpunt. Een heerlijk nazomerzonnentje deed de appels blinken aan de bomen, en alle enthousiastelingen konden genieten van een beker appelsap. Sommigen kwamen goed voorbereid toe met grote zakken en kisten, anderen kwamen 'voor de kinderen', en enkele toevallige passanten maakten van de gelegenheid gebruik om hun rugzak te verzwaren met wat appeltjes voor de dorst. De meeste mensen stonden versteld van de goede opbrengst in onze boomgaard dit jaar. Op andere plekken had de late lentevorst huisgehouden. Deze boomgaard ligt echter zuidgeoriënteerd, en goed beschermt. Misschien zit dat er voor iets tussen? Ook de diversiteit aan oude rassen is een troef.

Naast een aantal rapporten levert al dat werk een charter 'Samen sterk in de Voerstreek' op, waarin diverse partners 'zich engageren en gezamenlijk en in open overleg, via een geïntegreerde, grens- en sectoroverstijgende aanpak ijveren voor de Voerstreek als sterke natuurlijke en landschappelijke kern binnen de Euregio Maas-Rijn/Vlaanderen/België, met als doel te komen tot een evenwichtige duurzame ontwikkeling van de natuur-, landschaps- en erfgoedwaarden in de Voerstreek, met het oog op het behoud en de verbetering van de leefkwaliteit, het ondersteunen van een leefbare landbouw met veeteelt als belangrijkste component, het behoud en de bescherming van (landschappelijk) erfgoed en natuur, het herstel van de ecologische waterkwaliteit, de afname van het risico op overstromingsschade en het toeristisch-recreatief medegebruik van het Voerense landschap.' Probeer dat maar eens hardop te lezen zonder enkele keren naar adem te happen!

Het lijstje van die partners is behoorlijk lang: het gaat van diensten en/of besturen op Vlaams, provinciaal en gemeentelijk niveau, over door de overheid gesubsidieerde groepen als het Regionaal Landschap Haspengouw-Voeren en Toerisme Limburg, naar private partners als de Boerenbond, de Boomgaardenstichting en Natuurpunt. Ze ondertekenden het charter op een studiedag van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM), op 19 december 2017 in Hasselt.

Rik Palmans

* Te vinden op <https://www.inbo.be/nl/hoe-het-voerense-landschap-vrijwaren-nb-1017>.

We hebben kilo's appels in tassen zien verdwijnen, en veel lachende tevreden gezichten gespot. Wat ons betreft een geslaagde namiddag!

Liselotte Bollen

Sjöppe, reke en gaffele

Sjöppe

‘Sjöppe’ is troef. Ik ga de speelkaarten even terzijde leggen. Laten we aan het werk gaan. Ik wil het even hebben over schoppen, scheppen, schuppen, ‘sjöppe en graafsjöppe’.

Een schop is een werktuig waarvan men beweert dat de gemeentewerklieden er knobbels van onder de armen krijgen. Zeker weet ik dat stoere werkers er eelt op de handen van krijgen en hobbyisten pijnlijke blaren.

De keuze van het gepaste schopblad is natuurlijk afhankelijk van de toepassing waarvoor je de schop wilt gebruiken. Op basis daarvan bepaal je de grootte en de dulstand, de mate van kromming of buiging van steelvatting ten opzichte van het schopblad.

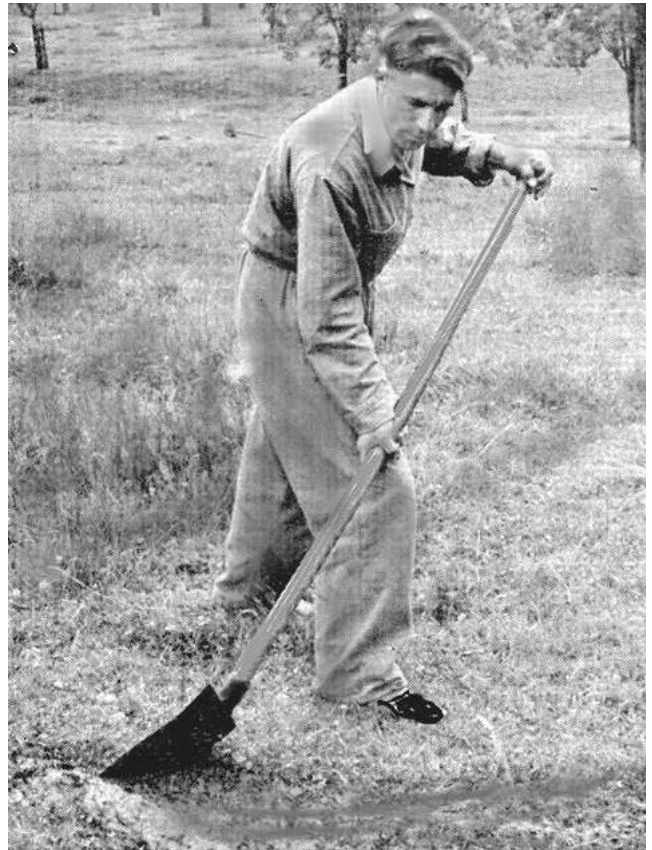
Aan de keuze van de juiste schop voor het juiste werk ken je de vakman. En dan kijkt de koper niet eens naar de gladde essen steel van de juiste lengte en kromming of de vorm en de kwaliteit van het blad. ‘Amai, altied pieng an dienge poekel!’ Hobbyisten kiezen steevast voor stelen met T-greep of een hilt en letten niet op de hoek tussen de steelvatting (dul) en het schopblad. Om te scheppen staat de steel schuiner, om te spitten staat de steel rechter t.o.v. het blad.

Het onderhoud van de schop of spade is van kapitaal belang voor de levensduur. Laat de schop na gedane arbeid niet zomaar achter in open lucht of roesten in je tuinhuis. Een goede huisvader doet even de moeite om ze proper te maken. Als je ze voor langere tijd wegzet smeekt het gladde blad om een inwrijfbeurt met ‘e aod sjök onderbrook of liefke’, een oude vod gedrenkt in olie. Is de steel wat ruw geworden kan je hem met schuurpapier glad schuren en ofwel vernissen ofwel met lijnolie inwrijven. Ik dank mijn opa voor het goede voorbeeld!

De meest gebruikte schop is de **zandschop** (hierboven). De randen van het blad kunnen vlak of opstaand zijn in functie van vaste of wekere te scheppen materialen. De onderzijde kan recht zijn (breder contactvlak met bodem) maar is meestal licht gebogen.

De **graanschop** is meestal uit aluminium vervaardigd en is duidelijk breder en langer. De **sneeuwschop** met een aluminium of plastic blad is een ‘hang-werktuig’ waarvan klimaatspecialisten vrezen dat ze uitsterft. Dat laatste is de **kolen- of assenschop** samen met de kolenboer al overkomen. Enkel in Amerikaanse Stockhuizen A.S. Adventure vinden geologen, pioniers en kampeerfreaks nog de puntige **leger-vouwschep**. Wie al eens een manège bezocht kan kennis gemaakt hebben met een recent cultvoorwerp en zijn assistent: de **paardenvijgeschop** en bijhorend rijfje.

De ‘**flattesjöp**’ (hierboven) is helaas uitgestorven. Het was een schop met een driehoekig gebogen blad. Men schepte de verse koeienvlaaien op uit het hoge gras dat de koeien niet meer graasden. Een beetje verder op een kale plek smeerde men de koeienstront uit. De ‘flattesjöp’ draaide om de punt met de beweging mee naar links en naar rechts.

De opa’s die ‘d’r kollef’, ‘d’r mostem’ of groententuin spitten zijn op respectabele leeftijd gekomen. Hun zonen wonen op een appartementje. De ‘**graafsjöp**’ of **spade** kan enkel nog wat struiken en heesters (ver)planten in de siertuin.

In de houten plantenbak scharrelt de huisvrouw met een kleine **plantenschep**. Haar kroost speelt in de

grote zandbak (het strand!) met een plastic **zandschepje**. Waarom is het **snoepschepje** bij de Jamin niet zo groot als de **meelschep** in de zak met konijnenkorrels? Jammer.

De bouwvakker koestert zijn **'metselsjöp'** of **troffel** en de arbeiders van de nutsmaatschappijen zijn getrouwd met hun **greppelspade**, 'n graafsjöp mit laank sjmaal blaad en kotte sjtieël'. In de beemden hou je de greppels open met een **zouwmes** en een **zouwschop**.

Nu kuis ik mijn schup af, anders worden mijn lezers van die 'sjöppe' nog 'zö gek es 'n sjöp'.

'Reke' en 'gaffele'

In het woordenboek staan rieden en gaffels ingeboekt als gereedschap en erger nog als... 'werktuig'. Tuig om te werken! Al zal de jager opmerken dat een gaffel ook een gewei van een tweejarig hert of ree is. De etymologie is vanzelfsprekend.

De landman kent de **gaffel** met twee en met drie tanden. In beide

gevallen moet je opletten dat je niet teveel hooi of stro op de vork neemt. De gaffel met de lange steel diende om het losse hooi of de hooibalen, de schoven stro of de strobalen op te steken als de hooiwagen bijna volgeladen was.

Het gezegde 'van de gaffel in de riek vallen' met andere woorden 'van kwaad naar erger gaan' wordt hierna realiteit.

De meest gebruikte riek zal wel de **mestriek** met vier tanden zijn. Ik neem aan dat het exemplaar met vijf tanden voor boeren met forsballen is. De **bietenriek** of '**krote-riek**' heeft zes tanden waarvan uiteinden bot of bol zijn om niet in de bieten te steken. De negen tanden van de **aardappelriek** staan uiteraard korter bij mekaar zodat bij het scheppen hoogstens de krieltjes er tussen door vallen. De uiteinden van de tanden zijn bolvormig om de aardappelen niet te kwetsen.

In de bouw vind je de **stenenriek** of **puinvork** die met zijn tiental tanden erg gelijkend is met de voorgaande maar zonder verdikte tanduiteinden.

Met de **mesthaak**, een haaks geplooid drie- of viertands riek, trok de boer de mest van

de mestkar op hoopjes in de weide. De mesthoopjes werden met de mestriek straalvormig gespreid en nadien met de weidesleep gesleept.

Een handig werktuig in 'd'r kollef' of groententuin is de **spitriek**, ook **spitvork** en **spaderiek** genoemd. Het is een stevige

rooivork met vier platte tanden. Je kan er aardappelen, prei, wortelen mee uit de grond lichten zonder ze te kwetsen.

Zij die tuinieren zonder draaiend spitten kunnen hiermee de plantgrond loswrikken om hem zaai-klaar te maken. Later kun je nog altijd met een **hak**, **schoffel** of **handcultivator**, een drietand riefske het onkruid elimineren.

In agrarische streken kun je wel eens een **houten drietand** boven de meidoornhaag zien uitsteken. Op radio en tv zul je horen spreken van 'boze boeren'!

De antieke **vorkjesschudder** (hierboven) rust en roest in vrede in het museum van landbouwwerktuigen.

Een laatste gaffeltje ontmoette ik in het museum bij de bakoven. Met dit gaffeltje met twee korte tanden werd het brandend hout in de bakoven verschoven om de wanden gelijkmatig te verhitten. Op de site van CAG lees ik dat deze ijzeren gaffel door vroegere postbodes gebruikt werd als verweerstok tegen honden die hen belaagden.

Kies de juiste riek als werktuig, bij voorkeur een exemplaar waarvan je moeiteloos de steel kunt vervangen. Aan de jaarlijkse onderhoudsbeurt van de steel, schuren en drenken met lijnolie of vernissen, kent men de goede huisvader. Berg de werkrieken veilig op want het is geen speelgoed voor kinderen.

Met deze 'sjöppe', 'reke' en 'gaffele' heb ik toch niet teveel hooi op mijn vork genomen!

Julien Geelen

Paddenstoelen en volksgeloof

De paddenstoel was steeds een rijke bron van inspiratie voor het volksgeloof. Elk jaar in nazomer of herfst staan ze er weer, de sieraden van het bos, maar na enkele dagen zijn ze al over hun hoogtepunt heen, en vallen rottend uiteen op de natte bodem van het bos. Een wel zeer tijdelijke verschijningsvorm in het immense transformatieproces van de natuur.

Steeds weer heeft de mens getracht om binnen te dringen in deze mysterieuze leefwereld van het zwammenrijk. Waar kwamen ze toch zo plotseling vandaan?

Een oude sage, bekend uit Oostenrijk, vertelt ons het ontstaan van de vliegenzwam. In een stormachtige kerstnacht raast Wodan, de Germaanse oorlogsgod, op zijn wit paard Sleipnir, en vergezeld van honden met vurige ogen, door de uitgestrekte bergwouden. Hij wordt achtervolgd en opgejaagd door een horde duivels, in een hels kabaal. Uit de neusgaten van het paard valt soms een witrood schuim op de bosbodem, en het is op deze plaatsen waar straks de vliegenzwammen zullen ontspringen.

De Polen vertellen ons een mooi verhaal over Jezus en Petrus. Na hun verblijf in een dorpje kregen ze als proviand voor hun lange reis wit en grijs brood mee van de dorpelingen. Deze knapzak werd gedurende het wandelen aangesproken, en natuurlijk vielen er regelmatig kruimels op de grond. Overal waar er kruimels vielen van het wit brood ontsprongen er eetbare paddenstoelen, en waar de kruimels vielen van het grijze brood zijn de giftige paddenstoelen verschenen.

Een variant op dit verhaal vertelt dat de duivel Jezus en Petrus in het geniep volgde. Hij was jaloers op beide mannen, en wou ook zulke mooie paddenstoelen doen ontspringen uit de bosbodem. Hij knabbelde wat brood, spuwde het uit, en overal waar dit duivels brood op de grond viel groeiden er terstond giftige paddenstoelen. Vloekend en tierend is hij dan maar uit het bos gelopen, onder luid gelach van Jezus en Petrus.

Nog een andere wereldwijd verspreide sage leert ons dat het donder en bliksem zijn die de paddenstoelen hebben verwekt. Het onweer is de luidruchtige coïtus tussen hemel en aarde. De hemelgod bevrucht dan de maagdelijke schoot van de aarde door zijn gedonder. Men had na-

tuurlijk al opgemerkt dat paddenstoelen graag verschijnen na een zomers onweder. Ga dus bij voorkeur op paddenstoelenjacht op een donderdag, de dag van Donar, de Germaanse god van donder en bliksem.

De auteur Tolkien trekt dan weer een parallel naar het verhaal van de appel in het paradijs. Hij laat zijn Hobbits, het dwergenvolkje, wel geen appels eten, maar ze drinken het regenwater uit de bekervormige hoeden van de vliegenzwam. Door het drinken van dit levenswater kregen deze dwergen een verlichte geest en werden zeer wijs. Was dat ook niet de belofte die Adam en Eva te horen kregen bij het bezoek van de duivelse slang in het paradijs?

Drinken van dauwdruppels, verzameld in een heksenkring, doen de kabouters nog dagelijks, want ze weten beter dan wie ook dat dit een zeer effectief afrodisiacum betreft. Dus morgenvroeg met zijn allen plat op de buik, en laat de druppeltjes maar smaken. Maar opgelet, slurp die naarstigste kaboutertjes niet mee naar binnen!

Jos Tuerlinckx

Chiro actief in Altenbroek

Het zaag- en kapwerk was al gedaan door de beheerploeg, maar al die takken moesten nog worden opgeruimd. Daar zorgden de jongens en meisjes van de Chiro voor op 12 november 2017. Het was koud en nat, en dus waren de wafels en warme choco nadien meer dan welkom.

Internationaal slaapmuizencongres bezoekt ook Voeren

Slaapmuizen, er zijn diverse soorten, en de interesse in deze soorten is wereldwijd. Dat bewijst de International Dormice Conference (IDC) die dit jaar zijn tiende editie kende en in Luik doorging. Meer dan 90 deelnemers (wetenschappers, zowel professioneel als vrijwilligers) van over de hele wereld kwamen een week samen om van elkaar te leren, elkaars onderzoek uit te pluizen en lezingen te volgen. Een terreinbezoek is na enkele dagen van aula's, schermen, papieren en beamers zeer welkom en minstens even leerrijk. De hele groep verhuisde daarom op 14 september naar Voeren, om kennis te maken met het jarenlange onderzoek dat daar gevoerd wordt door Goedele Verbeylen. Daar konden ze kennismaken met enerzijds de habitat van de **hazelmuizen**, en anderzijds het onderzoeksmateriaal.

We leerden dat hazelmuizen baat hebben bij ruige zones die veel zonlicht krijgen. Bramenstruweel is een ideale biotoop om naast de broodnodige bramen ook voldoende beschutting te vinden om nestjes te bouwen. Maar dat is uiteraard niet voldoende. Andere voedselbronnen zijn onmisbaar; zoals hazelnootjes, kersenspitten, zaadjes van bosrank, beukenootjes, kamperfoelie, lijsterbes,... Wist je trouwens dat je aan de vraatsporen aan o.a. hazelnootjes kan zien welke muis er aan gegeten heeft? Naast voldoende voedselaanbod, is beschutting en nestgelegenheid een belangrijke voorwaarde voor overlevingskansen. Dicht struweel is een must, zodat de nestjes veilig zijn. Houtkanten die af en toe afgezet worden en dus niet 'te hoog' opgroeien zijn daar erg geschikt voor, alsook openheid in de bosranden, waardoor er een bosrand ontstaat met veel zonlicht, structuur en gelaagdheid. We zagen dat de houtkanten en bosranden die er ideaal uitzien voor hazelmuizen dezelfde zijn als die wat de grauwe klauwier zou uitkiezen om te broeden. Andere ideale nestplaatsen zijn holtes in bomen en een dichte begroeiing van klimop. In de winter maken ze bovendien nestjes op de grond! Het is daarom belangrijk om intensieve (en af en toe noodzakelijke!) beheerwerken altijd af te stemmen op de bestaande nestplaatsen. Voorts kunnen we de hazelmuizen helpen om niet gevat te worden door hongerge uilen, buizerds of andere roofvogels door verbindingen te creëren tussen de geschikte biotopen.

Al jarenlang worden er in Voeren muisjes gevangen voor de wetenschap: specifiek uitgekende platforms werden ontwikkeld zodat we niet te veel 'bijvangst' hebben. (We willen niet nodeloos bosmuizen of rosse woelmuizen vangen.) Deze muizen worden gewogen en gechipt zodat we ze later kunnen herkennen, opvolgen en hun gedragspatronen kunnen ontcijferen. DNA-mate-

riaal wordt verzameld d.m.v. een aantal haartjes. Bij te geïsoleerde populaties zou dit namelijk wel eens te eenzijdig kunnen worden. Zelfs uitwerpselen worden in tubes gestoken en naar het lab gestuurd: zo krijgen we een zicht op hun voeding gedurende de diverse seizoenen.

Naast de valletjes die op regelmatige basis scherp gezet worden, zijn er ook nestkastjes en nestbuizen: behalve het feit dat hier ook af en toe muizen in zitten tijdens de controles, geven deze ons ook een beeld over het soort nestmateriaal dat ze verzamelen. Soms gebruiken ook andere diertjes zoals koolmeesjes deze droge plekjes; die laten we dan gewoon zitten. We hebben ondertussen zo ook een eikelmuis kunnen vangen, de eerste in Voeren! We wisten al langer dat hij hier zat, maar hadden er nog geen kunnen vangen. Af en toe worden er ook muizen met een zender-tje uitgerust. Op die manier kunnen we hun nestplaatsen beter terugvinden en beschermen. Ook kunnen we hun doen en laten nog beter volgen, kunnen we aflezen welke afstanden en trajecten ze dagelijks afleggen, welke (al dan niet natuurlijke) barrières er zijn tussen de leefgebieden, enzovoort.

De deelnemers van de International Dormice Conference kwamen uit heel Europa en zelfs uit Japan! In de voormiddag bezochten ze een onderzoekssite in Sint-Martens-Voeren en konden ze na een fikse wandeling een lunch nuttigen in de jeugdherberg. Daarna gingen we nog kijken naar een houtkant met vele hazelmuisnestjes in Teuven. Het was een zeer goed georganiseerde excursie, en de deelnemers waren erg enthousiast over het Voerense landschap, Goedeles onderzoek en de hazelmuizen die ze hebben kunnen zien. Voldaan stapten ze weer de bus op om in Luik de week goed af te sluiten.

Liselotte Bollen

In de spoorwegbermen ten oosten van de brug in Sint-Martens-Voeren komen al lang hazelmuizen voor. Nu zijn er ook aan de westelijke kant gevonden. Dank zij de aanplant van struiken onder de brug hebben ze de oversteek kunnen maken.

Gezeumers

Het **ozongat** was dit jaar heel klein. (Dat wil zeggen: zo groot als Rusland!) Niet door goed beheer van Moeder Aarde maar omdat de temperatuur in de stratosfeer hoger was. Om ozon af te breken zijn er ijskristallen nodig. (De Standaard, 6 november 2017)

De **steenmarter** is in opmars en dus ook het aantal doorgebeten autokabels. Er bestaan verschillende theorieën waarom die dieren dat doen en juist weten we het nog niet. (De Standaard, 30 oktober 2017)

Insectenpopulaties kelderen. Een ecologische ramp. Natuurgebieden zijn klein en versnipperd en dat geeft inteelt. In landelijk gebied groeien weinig bloemen en gebruikt men pesticiden. En onze tuinen dan? Die nemen 8% van het land in maar bestaan overwegend uit kort gehouden gazon. (De Standaard, 21 oktober 2017)

Het gemeentebestuur van Eijsden-Margraten heeft een **meetapparaat voor fijn stof** geplaatst aan de grensovergang aan het Withuis, van augustus 2017 tot augustus 2018. (De Etalage, 6 december 2017, pagina 2)

De **LIKONA-dag 2018** vindt plaats op zaterdag 3 maart vanaf 9:00 uur, in de Universiteit Hasselt, campus Diepen-

beek. Programma nog niet gepubliceerd. Het is altijd heel divers. (<http://www.limburg.be/likona>)

De **Vissenwerkgroep van Likona** verrichtte afgelopen zomer in de Voer en de Noorbeek (Langwater) onderzoek naar het voorkomen van de beekdonderpad, een ondersoort van de rivierdonderpad. Zeven jaar geleden vonden ze deze beschermde vissoort nog op diverse plaatsen. (Er werd toen zelfs nog een beekprik, een nog zeldzamere vis, gevangen.)

Ze konden deze keer 634 beekdonderpadden vangen (die overigens na meting weer netjes werden teruggezet), samen met 12 beekforellen, 2 berrmpjes, 57 stekelbaarsjes en 1 snoek. De rivierprik zat er niet meer bij. (Limburg Natuur, 20/2, december 2017)

Minister Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, heeft **soortenbeschermingsplannen** laten opstellen voor een aantal bedreigde diersoorten. Meerdere daarvan – bijvoorbeeld hazelmuis, rivierdonderpad, grauwe klauwier, vroedmeesterpad – zijn dieren die in Voeren nog voorkomen. (<https://www.natuurenbos.be/SBP>)

Elza Vandenabeele, Rik Palmans

Streekproductenmarkt

Op zaterdag 14 oktober 2017 heeft de gemeentelijke Milieu-adviesraad (MAR) de eerste Voerense Streekproductenmarkt georganiseerd op de Pley in 's-Gravenvoeren. De laatste jaren hebben onze landbouwers heel wat initiatieven genomen, enerzijds om hun zuivelproducten zelf te verwerken tot streekkaas, ijs en yoghurt, of om hun groenten, fruit en honing aan huis te verkopen. Via de streekproductenmarkt konden ze zelf hun producten presenteren, zodat de Voerenaars gemakkelijker de weg naar de producent zouden vinden. We hoorden na afloop dat dit initiatief voor herhaling vatbaar is. De MAR zal bekijken in hoeverre dit haalbaar is.

Anne-Mie Casier

Foto Nico Meens

Werkwinkels

In de lente, zomer en herfst organiseert Heem en Natuur zomeravondwandelingen. Maar ook 's winters zijn we actief. Dan is het tijd voor onze werkwinkels: avonden waar we geen specifieke agenda voor opstellen, maar waar de deelnemers zelf mogen bepalen wat er ter sprake komt – zolang het maar past in het kader 'heemkunde, geschiedenis, volkscultuur, natuur en milieu in Voeren'. Dat leidt tot boeiende gesprekken waar iedereen wat van kan leren. Vaak komen er ook ideeën uit voort die inspireren tot het schrijven van een artikel voor het Blaedsje of voor d'r Koeënwoof.

Voor de komende periode hebben we drie avonden gepland:

- woensdag 31 januari 2018, in het Veltmanshuis (Kwinten 3a, Sint-Martens-Voeren);
- vrijdag 2 maart 2018, bij Fridy Maurer (Potpourri, Schophem 2, 's-Gravenvoeren);
- maandag 28 maart 2018, bij Fridy Maurer (Potpourri, Schophem 2, 's-Gravenvoeren).